

mena, / qu'ieu cug que de cavalier / siatz devengut camjaire», que evidentment s'entén 'lleuger en qüestions d'indole amorosa' (no com diu Rayn.), car el gran baró d'Àurenga era tot al contrari de lleuger en afers senyorials (tres més encara, en PSW v, 187).

Aquestes accs. es presenten avui encara amplemment difoses allà, fins a l'Alvèrnia «*ména* f. race, espèce. *De bouône ména* de bonne race». I en efecte també Mistral l'aplica a la nissaga en les seves creacions: «lis Agdout, bouscassiero *meno* / que dins sis armo --- d'azur ---» traduïnt-ho «cette race des bois», *Calendau* (II, 10.1). Tanmateix el sentit mineral encara es manté allà «flon d'une mine» (*TdF*) i no és estrany als trobadors: «lató, coire, plom, issamén: so es a saber, lor *menas*», 'els minerals corresponents' en el *Breviari d'Amor* de Matfré Ermengaut de Beziers, princ. S. XIV.

Aqueixa variant en -E- no sempre ha estat del tot estranya al domini castellà, almenys en la zona NE.: car si bé el *D'AcadEsp.* registra *mena* «la veta del mineral y el mismo mineral» [1817] ho fa precisant que es tracta especialment del de ferro, cosa que ja és indicatiu d'una localització bascongada;³ en efecte, el bilbaí Arriaga diu que abans s'usava més dir *mena* per a 'mineral de ferro' en lloc de *vena* com diuen ara, si bé Mitxelena adverteix que *vena*, *venero* i *venaquero* o *-aguero* es troben en els textos castellans de Biscaia des del S. XV;⁴ però la forma basca és *mea* 'mineral' (que fou també labortà, i allà amb algun testimoni ja força antic), i si bé en fonètica basca tant pot sortir *m-* de *b-* com vicerversa, fóra evidentment desenraonat de suggerir que en basc el mot vingui del romànic VENA, quan hi ha MĒNA en totes les llengües romàniques circumdants. Sí que és probable que MĒNA i VĒNA es vagin barrejar en basc inextricablement, justament perquè hi havia allà consciència que una *m* basca pot ser alteració de *b* — cosa que no prova, és clar, que ho sigui en aquest cas.

Borao ens informa que a Aragó *mena* significa 'mina de ferro', i en cita un testimoni de Ponz (S. XVIII?), relatiu a Ojos Negros (prov. Terol). Aquesta localització basca i aragonesa és un indicatiu clar que el mot va entrar en terra de llengua castellana, potser ja d'antic, provinent del seu domini propi, catalano-occità.

Es també cast. l'acc. 'gruix d'un cap de corda, midat per la circumferència' [*menas de troça*, 1587, Ga. de Palacio; Terreros]: és catalanisme nàutic,⁵ per especialització de la idea d'«espècie». Des de l'ús nàutic, com s'esdevé ben sovint, va passar a usar-se amb caràcter general a l'Argentina, on avui, endemés, és ja poc conegut;⁶ i a les Filipines, on s'ha aplicat amplemment per a 'qualitat' (*fulano es de la mena de los buenos escritores*) o 'grandària d'un puro'. Un exemple isolat en el poeta Rodrigo Cota del S. XV es deu haver de mirar com a provençalisme líric; i encara dos exemples castellans de *mena*, en un 'mineral' en l'altre 'espècie' en autors aragonesos o catalans.

Mina en castellà apareix primerament en l'aragonès Vidal Mayor, mj. S. XIII, com a *mina de fierro*; després apareix com a terme poliorcètic des de la fi del S. XV, en el de 'mina d'aigua' 1548, i per a la de mi-

nerals des de 1563; per a *minero* i *minera* en el sentit de 'mina de mineral', que van aconseguir-hi força difusió en els Ss. XV i XVI, veg. el *DCEC/DECH*, MINA. És evident que tot això ho va rebre el castellà del francès.

Avui aquest tipus s'ha difós des del francès a totes les llengües romàniques i a l'anglesa. En portuguès trobem *mina* i *mineiro* des del segon quart del S. XVI; però la falta de diftong en els derivats *mineral* i *minerar* 'obrir mines', i l'estranya terminació de *minério* 'mineral que extrauen d'una mina' són indicis de procedència forastera, i si, com tot ho indica, la base etimològica, tenia -N- simple, la seva conservació en portuguès n'és una demostració inequívoca. L'it. *mina* és quasi únicament l'excavació contra fortificacions, mentre que 'mina de mineral' es diu *miniera*, amb una terminació que ja és indicatiu de gallicisme; altrament ni de l'un ni de l'altre en troba Tommaseo testimonis anteriors al S. XV (Pucci, Passavanti).⁷ L'angl. *mine* no apareix fins al S. XIII, data típica dels mots anglesos de provenença franco-normanda.

En conclusió *mena* és forma antiga i arrelada només en les Terres Catalanes i les d'Oc, i hem de considerarla com l'única pròpia de la nostra zona lingüística, mentre que el tipus *MĒNA apareix com una importació francesa ací mateix i a tota la Romània.

La investigació de l'etimologia del mot va fer un pas decisiu amb la nota de Thurneysen en *Keltoromanisches* (1884), pp. 67-69. Hi va demostrar el gran lingüista que l'irl. *méin*, gaèl. *méin* o *méinn*, 'mineral', 'metall', 'lingot', 'mina', ky. mj. o mod. *mwyn* «metallum quodlibet fossile rude et non praeparatum», bretó *men* 'mineral', són mots antics i genuïns en aquests idiomes; i el derivat irl. *mia(n)nach* 'mineral' ja apareix en els docs. més antics de la llengua.⁸ Totes aquestes formes suposen un tema cèltic MĒN- (la forma gaèlica i irlandesa podria correspondre a *MĒNĀ), la Ē del qual prové d'un diftong primitiu EI; ara bé, aqueix diftong apareix representat, en les poques restes que tenim de la llengua galla, ara per Ē, adés per Ī.

Així, doncs, la doble forma que hem deixat assentada des del punt de vista romànic es justifica plenament com a variant pròpia de dialectes diferents dins el cèltic continental.⁹ Aquesta etimologia ha estat acceptada generalment: Dottin, Brüch, M-Lübke, Gamillscheg, Jud¹⁰ i JHubschmid (*ZCPb.* xxiv, 83, n. 2), amb aportació aquest de més exemples de la dualitat gàllica entre Ē i Ī < EI. Alguns dubtes que hi formularen Kluge i Bloch en seguiment del N. E. D. es fundaven en una indicació errònia per part del *DGén.* de la data respectiva del substantiu *mine* i el verb francès *miner*, que vaig eliminar en l'article del *DCEC* demostrant que es basava en dates incompletes i és més aviat *mine* el que apareix un poc abans que *miner* (V. allà aqueixa documentació).

DERIV.: *Menairó* 'minaire, treballador de les mines' Vall Ferrera i de Cardós (*BDC* xxiii, 297), ja en docs. del S. XVIII: «ningun individu dels pobles de esta vall ni en comú ni en particular, ni àdhuc los *menairons*» en el Capbreu de Castellarnau (V. Ferrera),